

KIRGIZ ŞAIRİ ALIKUL OSMONOV
(1915-1950)

PROF. DR. EMİNE GÜRSOY - NASKALI

Çekingen mizaçlı, içe dönük, yazdıklarıyla tatmin olmayan, kendi şiir kitaplarını arkadaşlarının raflarında görmekten hoşlanmayıp kitapları geri isteyen, tek kızı Cipar'ı bir aylıkken kaybeden, karısı tarafından terk edilen ve otuz beş yaş gibi çok genç bir yaşta veremden ölen, Kırgızların sevgili şairi Alikul Osmonov, bu kısacık ömrüne pek çok eser sığdırmış.

Mart 1915'te Panfilof bölgesinin Kaptal-arık köyünde doğan ve 12 Aralık 1950 yılında Frunze'de (şimdi Bişkek) ölen Osmonov bir çiftçi ailesinin çocuğudur. Çocuk yaşta öksüz ve yetim kalır. Tokmok şehrindeki yetiştirme yurdunda büyür. 1929-1933 yılları arasında Frunze'deki Eğitim Yüksek Okulunda okur. *Leninçil Caş* gazetesinde, *Çabuul* (şimdiki *Ala-Too*) dergisinde çalışır. 1927 yılından itibaren şiir yazmaya başlar. 1930'da *Sabattuu Bol* gazetesinde "Kızıl Cuk" şiiri çıkar. Bu ilk yayımlanan şiiri olur. 1935 yılında *Tandagı Irlar*, 1936 yılında *Çolponstan*, 1937 yılında *Cıldızduu Caştık* şiir kitapları yayımlanır. Böylece genç şair edebî alana adımını atmış olur. 1930'lu yıllarda Osmonov, dünya klâsiklerinin estetiğini ve edebî sanatın kurallarını incelemeye koyulur. 1945 yılında çıkan *Mahabat* adlı kitabıyla Osmonov, içerik ve sanat yönünü bütünleştirir ve güçlü bir kalem olarak Kırgız edebiyatına damgasını vurur. *Mahabat* kitabını *Cañı Irlar* (1947), *Menin Cerim - İrdin Ceri* (1947), *Cañı Irlar* (1949), ölümünden sonra 1958'de basılan *Ata Curt* kitapları izler. *Tolubay Sınçı*, *Karagul Botom*, *Mırza Uul*, *Ak Möör* eserleri halk destanlarının manzum anlatımlarıdır ve başarılı şiir örneklerinden sayılır. *Tolubay Sınçı* eseri, Köroğlu destanının bir varyantıdır.

Osmonov, coğrafya isimlerini, hayvan isimlerini, halk edebiyatı ürünlerini toplamaya büyük gayret gösterir. "Tülkü Menen Kazdar", "Baldar Menen Turnalar", "Eki Metr Esengul" şiirleriyle ve "cañılmaç" (yani tekerleme) derlemeleriyle çocuk edebiyatını profesyonel bir seviyeye getirir.

Osmonov, Kırgız tercüme sanatında da kendini ortaya koyar. Eğitim Yüksek

Okulunda okuduğu yıllarda Puşkin'in *Kış Gecesi*'ni (1929) Kırgızcaya çevirir ve ömrü boyunca tercüme faaliyetini sürdürür. Daha sonra yine Puşkin'in *Yevgeni Onegin* romanını ve bazı hikâyelerini, İ.A. Krılov'un satirlerini, Ş. Perron'un hikâyelerini, Shakespeare'ın *On Ekinçi Tün* (= on ikinci gece) ve *Otello* piyeslerini, Ş. Rustaveli'nin *Colbors Terisin Camungan Baatır* (= kaplan derisini giyen kahraman), V. Mayakovski'nin, S. Marşak'ın ve K. Çukovskiy'nin şiirlerini Kırgızcaya çevirir. Gürcü yazar Rustaveli'den yaptığı tercüme o kadar sevilir ki bu destandaki özel isimler o yıllarda halk arasında revaç kazanır ve meselâ kızlar için Nestan, Daracan, erkekler için Tariel isimlerinin o yıllarda doğan bir çok çocuğa verildiği görülür. Bu tercüme sanatının en güzel örnekleridir. *Colbors Terisin Camungan Baatır* beş defa yayımlanır (1940, 1951, 1956, 1972, 1976).

Osmonov'un *Ekinçi Brigada*, *Rakıya*, *Korukçu Kooman*, *Mahabat*, *Ak Möör*, *Abılkasım Canbolotov*, *Cönöş Kerek Merkege* başlıklı tiyatro eserleri ile *Çolponbay* başlıklı librettoları vardır. Bu eserler, meselâ Mahabat, bu gün bile sahnelenmektedir.

Osmonov'un bazı şiirleri Rusçaya ve Rusya'da konuşulan çeşitli dillere çevrilmiştir. Osmonov'un sanatı üzerinde incelemeler yapılmış, hayatı eserlere ve dokümanter filmlere konu olmuştur. Portreleri ve büstleri yapılmıştır. Birçok şiiri bestelenmiştir. Cumhuriyetin bazı okullarına ve sokaklarına şairin ismi verilmiştir. Ölümünden sonra 1967'de Kırgızistan'ın Lenin Komsomol ödülünü almıştır. "Ardak Belgisi" madalyasıyla ödüllendirilmiştir. Şairin mezarı Bişkek'teki Ala-Arça mezarlığındadır.

Bibliyografya:

Eserleri:

(Toplu Eserleri) 1-3 cilt, Frunze 1964-67

Köl Tolkunu, Frunze 1972

Moy Dom, Moskova 1950

Izbrannoe, Moskova 1975

Hakkında Yazılanlar

Umötaliyev, Ş., *Alıkul Osmonov*, Frunze 1958

Sadıkov, A., *Alıkul Osmonovdun Poeziyasındağı Traditsiya Cana*

Novatorduk, Frunze 1962

Kırbaşev, K., *Alıkul Osmonovdun Poeziyasının Tili*, Frunze 1967

Cusupov, K., *Ir Sabındagı Ömür*, 1974

Tımıseitova, C., (Osmonov'a ithaf edilen şiirler), *Alıkulga Güldeste*, Frunze, 1975

Asanaliyev, K., "Alıkuldun Ak Boz Atı", *Ördön Öрге*, Frunze 1977

Kıdırbayeva, R., *Lirika Alıkula Osmonova*, Frunze 1957

Mamıtbekov, Z., *Plamennyy Poet*, Frunze 1971

Dutov, K., "K Novım Rubecam", *Civoe Edinstvo*, Moskova 1974

Cigitov, S., "Çınıgı Çıgarmaçılıkka Col", *Ala-Too* 1975, No. 10

"Alıkul Osmonov", Samaganov, C., *Sovettik Kızgızstan Cazuuçuları, Biobibl Spravochnik*, 2. basım, Frunze 1977, 418-424

Osmonov'un şiirine bir örnek:

Osmonov'un "Cibek kiygen erke kız" (= ipek giymiş nazlı kız) başlıklı şiirinde yaz yağmurlarının yağdığı, göğün gürlendiği bir mevsimde sırtında ipek gömleği nazlı bir kız kolhozun çamurunda gömleğinin kirlenmesinden endişelidir. Kolhoz işçisi kolhozcu amca ise ekinin büyümesini beklemektedir.

Cibek Kiygen Erke Kız

Camgır caadı, camgır caadı şatırıp,
Kün kürgüröp, çart çurt etip çatırıp,
Şuu şuu etken legkovoydun booruna
Balçık tiyip, camgır suusu çaçırıp.

Cibek köynök suluuça kız enteleyt,
Camgır kantsin, caba kuyup erkeleyt,
"Ay bulgandı, ay buzuldu köynögüm,
Caydın caanı caabay koyso emne?" deyt.

Too aldında kolhozçu ata kubanat,
Cay bulutu üstü üstünö kuralat,
"Dan köböyüp, erke kızım kulpurup,
Cibek köynök kiyse eken" dep, suranat.

20.12.1945

Koysarı

Sözlük:

ald	:
too a.mda	: dağ eteđinde
ata	: baba
ay	: ay!
balçık	: balçık
boor	: bađır, yürek
bulgan-	: kirlenmek
bulut	: bulut
buzul-	: bozulmak
caa-	: yađmak
camgır c.dı	: yađmur yađdı
caydun caanı c.bay	: yaz yađmuru yađmayıp
caan	: yađmur
camgır	: yađmur
c. caadı	: yađmur yađdı
şatırıp c. caadı	: şakır şakır yağmur yağdı
cap-	
caba	: baştan aşığı
cay	: yaz
cibek	: ipek
çaçıra	: sıçramak
çart	
ç. çurt	: çatır çatır (tabiat taklidi kelime)
ç. çurt etip çatıra	: çatır çatır çatırdamak
çatıra-	: çatırdamak
dan	: bitki, hububat
de-	: demek
d.p,	
eken	: idi
emne	: nasıl olur, ne olur?
entele-	: afallamak
erke	: nazlı
erkele-	: okşamak

et-	: etmek (yardımcı fiil)
kant	: ne
k.sin	: ne yapsın
kız	: kız
kiy-	: giymek
kolhozçu	: kolhozcu, kolektif çiftlik işçisi
koy-	: (yardımcı fiil)
köbö-	: büyümek
köynök	: gömlek
kuban-	: sevinmek
kulpur-	: kuşanmak, renkten renge girmek
kural-	: birikmek
kuy-	: dökmek
kün	: gökyüzü
kürgürö-	: gürllemek
kün k.p	: gökyüzü gürlleyip
legkovoy	: araba, araç
suluuçá	: güzel, tatlı
suran-	: rica etmek
suu	: su
şatra-	: şakır şakır sesini çıkarmak
şuu	: fıs
ş.ş.	: (tabiat taklidi kelime)
ş.ş. et-	: fıslamak, foslamak
tiy-	: deymek
too	: dağ
üst	: üst
ü.ü ü.ünö	: üst üste, bir biri üstüne